

Beroepsgeheim voor dummies

Inhoud

1	Inleiding	3
2	Wat is beroepsgeheim?	4
3	Discretieplicht vs. beroepsgeheim vs. ambtsgeheim	6
3.1	Discretieplicht.....	6
3.2	Ambtsgeheim	7
4	Doorbreken van het beroepsgeheim.....	7
4.1	Zwijgplicht en zwijgrecht vs. Spreekplicht en spreekrecht	7
4.2	Uitzonderingen.....	9
4.2.1	Getuigenis in rechte	9
4.2.2	Wettelijke verplichting	9
4.2.3	Noodtoestand.....	10
4.2.4	Verdediging in rechte	11
4.2.5	Toestemming cliënt.....	11
4.2.6	Huiszoeking en inbeslagname	11
4.2.7	Hulpverleningsplicht / schuldig verzuim	12
5	Gedeeld en gezamenlijk beroepsgeheim	13
6	Schending beroepsgeheim	14
7	Beroepsgeheim en de nieuwe media	15
8	Beslissingsdiagram.....	16
9	Conclusie.....	22
10	Bibliografie.....	22

1 Inleiding

Hot item op de juridische helpdesk van Steunpunt Jeugdhulp is sinds jaar en dag het beroepsgeheim en het doorgeven van informatie.

Dit overzicht zet de juridische uitgangspunten op een rijtje.

Wie is gebonden door de zwijgplicht en hoe ver gaat dat? De termen discretieplicht en ambtsgeheim komen hierbij aan bod.

Wanneer kan de zwijgplicht doorbroken worden? Wanneer moet je, wanneer mag je vertrouwelijke informatie (toch) doorgeven?

Met behulp van beslissingsdiagrammen kan de hulpverlener stapsgewijs tot een antwoord komen op zijn vragen.

2 Wat is het beroepsgeheim?

Het eerste en belangrijkste onderdeel van het beroepsgeheim is de zwijgplicht. Wie in een vertrouwelijke relatie staat ten opzichte van een hulpvrager, zal de informatie die hij of zij te weten komt, geheim moeten houden. Deze zwijgplicht is eeuwenoud. Het belangrijkste juridische artikel dat deze zwijgplicht sanctioneert, is artikel 458 van het strafwetboek.

Geneesheren, heekundigen, officieren van gezondheid, apothekers, vroedvrouwen en alle andere personen die uit hoofde van hun staat of beroep kennis dragen van geheimen die hun zijn toevertrouwd, en deze bekendmaken buiten het geval dat zij geroepen worden om in rechte (of voor een parlementaire onderzoekscommissie) getuigenis af te leggen en buiten het geval dat de wet hen verplicht die geheimen bekend te maken, worden gestraft met gevangenisstraf van acht dagen tot zes maanden en met geldboete van honderd euro tot vijfhonderd euro.

Wie moet informatie geheim houden?

Het art 458 SW legt aan een brede groep mensen een zwijgplicht op. Het gaat, naast de medische beroepsbeoefenaars, om “alle andere personen die uit hoofde van hun staat of beroep kennis dragen van geheimen die hun zijn toevertrouwd”. Dit zijn wat men noemt ‘noodzakelijke vertrouwensfiguren’, personen die hun functie niet kunnen vervullen als ze niet in alle vertrouwelijkheid kunnen werken en principiële geheimhouding kunnen garanderen. Mensen die niet omwille van een specifieke, maatschappelijk relevante, vertrouwelijke taak of functie in vertrouwen worden genomen, zoals boezemvrienden, leerkrachten, behoren niet tot de categorie van strafrechtelijk verplichte geheimhouders.

Voor de medici gelden meer uitgewerkte regels, in het bijzonder artikel 56 en 57 van de Code van geneeskundige plichtenleer. Overtreding van die regels kan leiden tot tuchtrechtelijke maatregelen door de Orde van Geneesheren. Ook advocaten kennen hun eigen deontologische code met bepalingen over hun beroepsgeheim, met mogelijke sancties door de Orde van Advocaten.

Het beroepsgeheim van de geneesheer omvat zowel al wat de patiënt hem heeft gezegd of toevertrouwd, als wat de geneesheer weet of heeft ontdekt ten gevolge van onderzoeken of van door hem gedane of aangevraagde navorsingen.¹

Het beroepsgeheim omvat alles wat de geneesheer heeft gezien, gehoord, vernomen, vastgesteld, ontdekt of opgevangen tijdens of bij gelegenheid van de uitoefening van zijn beroep.²

Hoe weet je of je zwijgplicht hebt? Ofwel is er een uitdrukkelijke wettekst die je een zwijgplicht oplegt, zoals art 7 decreet Integrale Jeugdhulp, ofwel erkent de rechtspraak de zwijgplicht van een bepaalde functie in een vonnis of arrest.

Welke informatie moet geheim gehouden worden?

1. Het moet gaan over een ‘geheim’ (en niet over de trainuren bvb.)
2. De vertrouwelijke informatie moet toevertrouwd zijn aan de persoon tot wie de hulpvrager zich richt

¹ Art. 56, Code van geneeskundige plichtenleer.

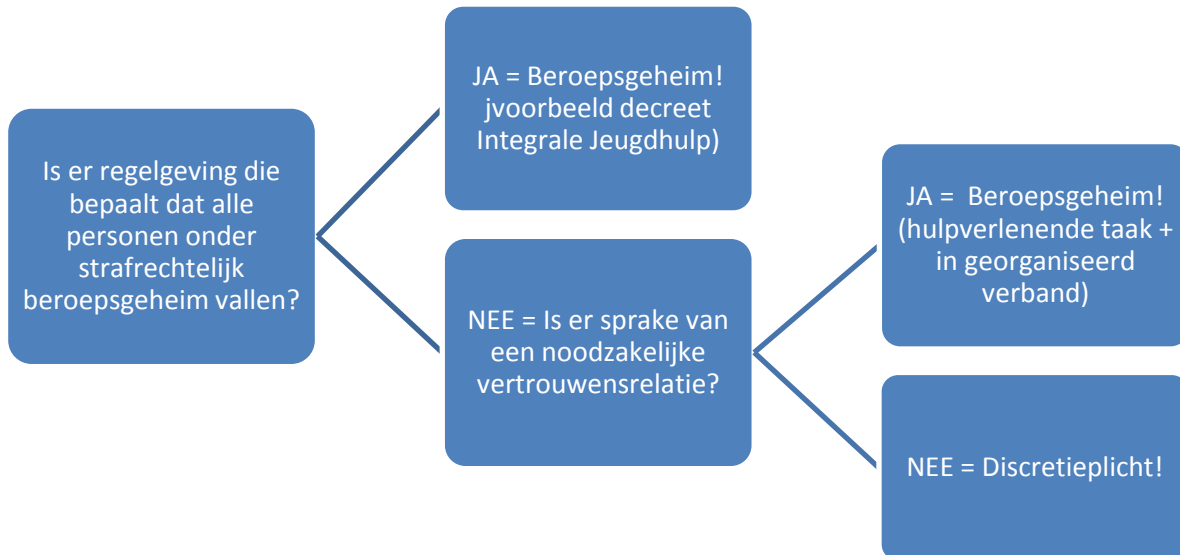
² Art. 57, Code van geneeskundige plichtenleer.

3. De dienstverlener of hulpverlener kreeg de informatie net omdat hij een speciale positie heeft, vanuit zijn 'staat of beroep'.
  1. Alles wat vertrouwelijke informatie is met betrekking tot de situatie van de persoon in kwestie, moet de zwijgplichtige voor zich houden, ook al is de dienst-/hulpverlening gestopt of is de cliënt overleden. Iemand kan ook aangeven dat op het eerste zicht triviale informatie toch niet mag verder verteld worden. En als de geheimhouder twijfelt of iets 'algemeen bekende' informatie is of niet, is het aan te raden om dit eerst uit te zoeken. Ook al staan bepaalde verhalen in de krant, is het niet aan de noodzakelijke vertrouwenspersoon om informatie die hij weet, verder te verspreiden. Tenzij dat net in het belang van de cliënt zou zijn.
  2. Het begrip toevertrouwen mag niet te letterlijk genomen worden. Ook wat de geheimhouder zelf vaststelt, van andere personen verneemt of in een dossier leest, is geheim.
  3. De informatie laat de zwijgplichtige toe om zijn werk of taak te vervullen, is daarvoor nodig. Als vrijwilligers ingeschakeld worden in de hulpverlening, zijn ook zij gebonden door het beroepsgeheim. Soms komt de zwijgplichtige zaken te weten buiten zijn specifieke taak om, bijvoorbeeld op vakantie ziet hij hoe een cliënt zich gedraagt op een openbare plaats. Als die informatie relevant is voor zijn werk met de cliënt, zet hij best zijn 'professionele' pet op en houdt dan rekening met zijn zwijgplicht. Heeft het niets te maken met hun vertrouwensrelatie, dan is het mogelijk om hiermee om te gaan zoals met informatie over andere bekenden in het privé-leven. Dit is vaak moeilijk te scheiden.

3 Discretieplicht vs. beroepsgeheim vs. ambtsgeheim

Niet elke overtreding van de zwijgplicht kan gesanctioneerd worden met de straffen van het strafwetboek. Er zijn 'light' vormen van de zwijgplicht.

3.1 Discretieplicht

Discretieplicht is de verplichting om informatie die je verneemt bij het uitoefenen van een beroep niet tegen om het even wie vrij te geven. Bepalingen in deze zin zijn te vinden in ambtenarenstatuten, deontologische codes, arbeidsreglementen en arbeidsovereenkomsten. In de arbeidsovereenkomst is het een vertrouwelijkheidsclausule die ervoor zorgt dat de werknemers zich houden aan de discretieplicht. Dit soort zwijgplicht staat niet in het belang van een noodzakelijke vertrouwensrelatie, maar enkel in het belang van de dienst of de onderneming. Het gaat om het beschermen van de 'fabrieksgeheimen' en van de privé-informatie tussen collega's of werkgever en werknemer. Overtreding van deze zwijgplicht kan leiden tot ontslag of andere arbeidsrechtelijke of tuchtrechtelijke sancties, maar niet tot een strafrechtelijke veroordeling.

De werknemer is verplicht zowel gedurende de overeenkomst als na de beëindiging ervan, zich ervan te onthouden fabrieksgeheimen, zakengeheimen of geheimen in verband met persoonlijke of vertrouwelijke aangelegenheden, waarvan hij in de uitoefening van zijn beroepsarbeid kennis neemt, bekend te maken.
Art. 17, 3°, a), wet 3 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten, BS 24 april 2010

BEROEPSGEHEIM	DISCRETIEPLICHT
In belang van een vertrouwensrelatie tussen hulpvrager en een maatschappelijk belangrijke beroepsgroep of functie	In belang van de dienst of de onderneming
Geldt ten aanzien van iedereen	Geldt niet ten aanzien van collega's en oversten
Zwijgrecht tegenover de rechter	Geen zwijgrecht tegenover de rechter
Strafsancties	Arbeidsrechtelijke en tuchtrechtelijke sancties
Bv. Jeugdhulpverleners in de integrale jeugdhulp	Bv. Secretaresse / stagiair

3.2 Ambtsgeheim

Ambtsgeheim is de discretieplicht voor ambtenaren. Ambtenaren moeten informatie bekend maken als hun ambt daarom vraagt, en geheim houden als dat is wat er nodig is om hun functie te vervullen. Hun zwijgplicht staat in functie van hun taak, niet (mee) in functie van het individuele belang van een hulpvrager. Politieagenten en leerkrachten hebben ambtsgeheim. Hun informatieplicht houdt in dat bepaalde informatie sowieso, vanuit hun opdracht, moet doorgegeven worden aan bepaalde personen, zoals hun directie. Wanneer zij moeten zwijgen, is dit in het kader van een discretieplicht. Leerkrachten mogen geen vertrouwelijke informatie over leerlingen of hun ouders, of over collega's, doorvertellen, buiten de schoolcontext, aan derden. Tussen collega's mag er wel informatie uitgewisseld worden, maar alleen als deze relevant is.³

Voor politieagenten is er een specifieke bepaling die toch de straffen van art 458 SW van toepassing maakt als zij het geheim van het onderzoek schenden. Zij zullen zich nochtans niet kunnen beroepen op een zwijgrecht 'als' politie als zij verhoord worden door een rechter

In een school kunnen leerkrachten ook de positie innemen van een vertrouwensleerkracht. De term 'vertrouwen' wekt de indruk dat die leerkracht in een vertrouwensrelatie staat tot de leerlingen en hun geheimen moet voor zich houden. Deze garantie kunnen vertrouwensleerkrachten nochtans niet bieden. Leerkrachten vallen niet onder de reglementering van artikel 458 van het strafwetboek. Een vertrouwensleerkracht is geen 'noodzakelijke vertrouwensfiguur' zoals dat in de rechtsleer en rechtspraak is gedefinieerd: hij kan geen 'veilige ruimte' bieden waar een leerling al zijn tekortkomingen kan bespreken. Een vertrouwensleerkracht kan wel ten aanzien van derden (buitenstaanders) de discretieplicht inroepen.⁴

Sommige scholen schakelen professionele hulpverleners in als vertrouwenspersoon voor de leerlingen. Deze zijn dan wel gebonden aan het eigen beroepsgeheim. Zij kunnen vertrouwelijke gegevens dan ook niet zomaar doorgeven aan de directie of aan de ouders.

4 Doorbreken van het beroepsgeheim

4.1 Zwijgplicht en zwijgrecht vs. spreekplicht en spreekrecht

De **zwijgplicht** houdt in dat een persoon moet zwijgen over informatie die hij heeft vernomen in het kader van zijn beroepsuitoefening of functie.⁵ Die zwijgplicht kan meer of minder uitgebreid zijn, naargelang het gaat om een ambtsgeheim of een beroepsgeheim in het kader van een noodzakelijke vertrouwensrelatie.

Het decreet Integrale Jeugdhulp bevat een ruime omschrijving van de geheimhoudingsplicht, de zwijgplicht is hier zeer uitgebreid.

---

³ CLB DENDERMONDE, <http://www.clbdendermonde.be/index.php/clb-werking/deontologische-code>, geraadpleegd op 27 april 2011.

⁴ ANKAERT, E. en PUT, J., "Advies: Beroepsgeheim en ambtsgeheim in het onderwijs", Instituut voor Sociaal Recht K.U. Leuven, 2007, 22 p.

⁵ SCHELLAERT, S., "Wat ervan te zeggen: informatie en beroepsgeheim binnen het ortho – en sociaalagogisch werkveld", Antwerpen, Intersentia, 2010, 374 p.

Art. 7 decreet IJH 12 juli 2013 (B.S. 13.09.2013): Met behoud van de toepassing van artikel 72 tot en met 76 waaronder het gedeeld en gezamenlijk beroepsgeheim, zijn alle personen die hun medewerking verlenen aan de toepassing van dit decreet, gebonden door de geheimhoudingsplicht met betrekking tot de gegevens waarvan ze bij de uitoefening van hun opdracht kennis krijgen en die daarmee verband houden.

Elke overtreding van dit artikel wordt gestraft met gevangenisstraf van acht dagen tot zes maanden en met een geldboete van honderd euro tot vijfhonderd euro.

De zwijgplicht geldt hier voor alle personen die betrokken zijn bij de jeugdhulp. Zo ook vrijwilligers, administratief personeel, stagiairs, ...

Door de strafrechtelijke sanctionering van de zwijgplicht, kan men deze enkel doorbreken als er een wettelijke basis voor bestaat, die even 'sterk' is als de strafbepaling. De uitzondering op de zwijgplicht moet dus ook in een formele wet staan (een tekst gestemd door een parlement, zoals een decreet of een wet, niet een besluit van de uitvoerende macht). De geheimhouder mag niet gesanctioneerd worden wanneer hij ervoor kiest om te zwijgen en zo zijn vertrouwensrelatie te behouden.⁶ Hier ligt het grootste verschil met de zwijgplicht van bvb de politie: zij kunnen wel gesanctioneerd worden met bvb schorsing of ontslag als zij ernstige misdrijven waarvan zij weet hebben, niet doorgeven aan het parket. De persoon met geheimhoudingsplicht in de meest ruime toepassing, kan zich dus beroepen op een **zwijgrecht**, zelfs ten overstaan van een rechter. Dit duidt op het grote maatschappelijke belang dat gehecht wordt aan het kunnen werken in een veilige vertrouwensrelatie met een hulpzoeker. Niet in alle relaties waarbij geheimhouding noodzakelijk is, kan het zwijgrecht worden ingeroepen. Enkel aan die functies waarvan het maatschappelijk belang groot genoeg is, zal dit toegestaan worden. Vooraleer de rechter (in individuele gevallen) en de wetgever (bij een wettelijke toekenning van een zwijgplicht aan een bepaalde categorie van personen) het inroepen van het zwijgrecht zullen aanvaarden, is een sterke maatschappelijke relevantie vereist.

Soms mag een geheimhouder wel spreken. Spiegel van het zwijgrecht is het **spreekrecht**. Artikel 458 SW verwoordt dit als: '...behoudens getuigenis in rechte of als de wet u verplicht te spreken'. De strafsanctie wordt niet toegepast als de geheimhouder toch spreekt voor een rechter (getuigenis in rechte) of informatie doorgeeft op basis van een uitdrukkelijke wettekst. Wie zijn beroepsgeheim doorbreekt omdat dit de enige mogelijkheid is om een persoon in nood te helpen, of om verdere ernstige misdrijven op minderjarigen of kwetsbare personen te beletten, zal dus niet strafbaar zijn. Meer zelfs: in een flagrante noodsituatie kan het niet doen wat nodig is, zelf redenen vormen voor een bestraffing. Er is sprake van een **spreekplicht**, als dat het enige is wat het gevaar kan afwenden.

Dit is anders voor de wetsbepalingen die aan getuigen van ernstige misdrijven de mogelijkheid bieden om dit aan het parket ter kennis te brengen: hierop staat geen bestraffing als ze het niet doen. De specifieke aangifteplicht voor overheidsfunctionarissen is wel dwingend: zij kunnen door hun werkgever/overste op het matje geroepen worden en zelfs ontslagen worden. Niet elke overheid doet dit: zo zal het Agentschap Jongerenwelzijn situatieafhankelijk beoordelen of een werknemer/ambtenaar voorrang mocht geven aan zijn beroepsgeheim als jeugdhulpverlener boven dit 'aangifterecht'. Voor politieagenten ligt dit anders, vanuit de finaliteit van hun werk: veiligheid bewaken en misdrijven opsporen. De mogelijkheid tot aangifte van dergelijke (voorbij) misdrijven vallen dan ook eerder onder het spreekrecht dan onder een spreekplicht.

---

⁶ SCHELLAERT, S., "Wat ervan te zeggen: informatie en beroepsgeheim binnen het ortho – en sociaalagogisch werkveld", Antwerpen, Intersentia, 2010, 374 p.

Iedere gestelde overheid, ieder openbaar officier of ambtenaar die in de uitoefening van zijn ambt kennis krijgt van een misdaad of van een wanbedrijf, is verplicht daarvan dadelijk bericht te geven aan de procureur des Konings bij de rechtbank binnen wier rechtsgebied die misdaad of dat wanbedrijf is gepleegd of de verdachte zou kunnen worden gevonden, en aan die magistraat al desbetreffende inlichtingen, processen-verbaal en akten te doen toekomen. (Art. 29 wetboek Strafvordering)

Ieder die getuige is geweest van een aanslag, hetzij tegen de openbare veiligheid, hetzij op iemands leven of eigendom, is eveneens verplicht daarvan bericht te geven aan de procureur des Konings, hetzij van de plaats van de misdaad of van het wanbedrijf, hetzij van de plaats waar de verdachte kan worden gevonden (Art. 30 wetboek Strafvordering)

De geheimhouder heeft dus een eigen appreciatieruimte. In levensgevaarlijke situaties zal men informatie moeten doorgeven als dat noodzakelijk is om het gevaar te doen stoppen. In minder vanzelfsprekende situaties zal de geheimhouder zelf moeten afwegen hoe ernstig en acuut het gevaar is en welke andere mogelijkheden er zijn buiten het doorbreken van het beroepsgeheim. Deze afweging kan ondersteund worden door een methodische vraagstelling, welke men kan leren tijdens een **morele dilemmatraining**. Welke argumenten daarin wel en welke minder relevant zijn, wie er kan betrokken worden bij de afweging, zijn elementen die daarbij aan bod komen.

4.2 Uitzonderingen op de zwijgplicht

4.2.1 Getuigenis in rechte

De geheimhouder mag, maar moet niet, spreken tijdens een getuigenis in rechte: dit wil zeggen voor een rechter of een parlementaire onderzoekscommissie. Het gaat om een spreekrecht. Wanneer de hulpverlener niet wil spreken is het de rechter die een controlebevoegdheid uitoefent of het beroepsgeheim al dan niet terecht wordt ingeroepen. Dit wordt niet gelijkgesteld met een getuigenis voor politie of parket. Een zwijgplichtige mag aan hen niet eender welke vertrouwelijke informatie doorgeven.

Het zwijgrecht vindt zijn wettelijke basis in het gerechtelijk wetboek. Voor strafzaken is dit recht niet uitdrukkelijk in een wet opgenomen, maar geldt evenzeer als in burgerlijke procedures.

Indien de getuige aanvoert dat hij een wettige reden heeft om te worden ontslagen van het afleggen van de eed of het getuigenis en indien een van de partijen vordert dat hij het zal doen, beslist de rechter over het tussengeschied. Als wettige reden wordt ondermeer beschouwd het beroepsgeheim waarvan de getuige bewaarder is.

De rechter mag geen veroordeling uitspreken dan na het verweer van de getuige en de toelichting van de partijen te hebben gehoord. (Art 929 Ger. Wb)

4.2.2 Wettelijke verplichting

De aangifte door een getuige of door een overheidsfunctionaris zijn wettelijk toegelaten mogelijkheden om het beroepsgeheim te doorbreken. Aangezien er geen strafrechtelijke sanctie is bepaald indien er geen aangifte wordt gedaan, kan de zwijgplicht van het beroepsgeheim zwaarder wegen.

Andere wettelijke 'verplichtingen' zijn de rapportageplicht zoals bepaald in het decreet Integrale Jeugdhulp ten aanzien van de Jeugdrechtbank en de gemandateerde voorzieningen, de bekendmaking

aan de overheid met betrekking tot erkenning en subsidiëring en de mededeling aan een disciplinaire overheid, bijvoorbeeld de Orde van geneesheren.

4.2.3 Noodtoestand en art 458bis SW

Noodtoestand is een constructie van rechtspraak en rechtsleer. ‘Nood breekt wet’ houdt in dat een wettelijke bepaling kan worden overtreden als dat de enige manier is waarop een noodtoestand kan worden verholpen. Het overtreden van de strafrechtelijke bepaling is noodzakelijk en het enige middel om een hoger belang te vrijwaren. Zo zal een geheimhouder niet kunnen toelaten dat de fysieke of psychische integriteit van een persoon zal geschonden worden. Wie ondanks zijn zwijgplicht, de brandweer, de politie, een voorbijganger... informeert omdat dit de enige mogelijkheid is om een noodsituatie te verhelpen, kan zich beroepen op de rechtsfiguur van de noodtoestand. Het hogere belang moet onmiddellijk en noodzakelijk worden beschermd, onder dreiging van een daadwerkelijk gevaar. In onze rechtsorde wordt de (fysieke) persoonlijke integriteit beschouwd als een van de hoogste rechtsgoederen, dat de andere in waarde overstijgt. Vandaar dat hieraan ook een hogere waarde wordt toegekend dan aan de waarde van het beroepsgeheim. De noodtoestand houdt dus een conflict in van verschillende waarden, die door de professionele hulpverlener tegen elkaar moeten worden afgewogen. Deze belangenafweging zal achteraf door de rechter worden getoetst en houdt dus steeds een zeker risico in.

Omdat deze rechtsregel tot interpretatievragen leidt, en tot procedures waarbij hulpvragers die een misdrijf pleegden, hun geheimhouder beschuldigden van strafbare schending van het beroepsgeheim, werd in 2001 een speciaal artikel in het leven geroepen: artikel 458 bis van het strafwetboek. Hierdoor kreeg een houder van het beroepsgeheim de mogelijkheid om bepaalde misdrijven, gepleegd op een minderjarige, aan te geven, zonder strafrechtelijke vervolging wegens schending van het beroepsgeheim te moeten vrezen. Het gaat om de misdrijven kindermishandeling, aanranding van de eerbaarheid, verkrachting, slagen en verwondingen, doodslag, moord, genitale verminking, dodelijke vergiftiging, verwaarlozing of verlating. Vereist was dat de professioneel het slachtoffer zelf had onderzocht of door hem in vertrouwen was genomen, dat de geheimhouder zelf geen andere mogelijkheden heeft om gepaste hulp te verlenen en dat het slachtoffer in kwestie nog steeds gevaar liep.

Sinds 2012 breidde het toepassingsgebied van art. 458bis SW zich uit naar kwetsbare volwassenen. Men kan kwetsbaar zijn door leeftijd, zwangerschap, ziekte, een lichamelijk of geestelijk gebrek of onvolwaardigheid. Sinds maart 2013 is het tenslotte ook wettelijk toegelaten om een gepleegd misdrijf in het kader van partnergeweld aan te geven, onder bepaalde voorwaarden. Het is niet meer vereist dat de geheimhouder zelf contact had met het slachtoffer. Ook wie enkel door een dader of een derde in vertrouwen is genomen, kan aangifte doen. Er moet niet langer sprake zijn van een ernstig en dreigend gevaar voor de psychische of fysieke integriteit van het oorspronkelijke slachtoffer, ook een gevaar voor anderen is voldoende. Het volstaat dat er ‘aanwijzingen zijn van een gewichtig en reëel gevaar’, eventueel voor andere kwetsbare personen of kinderen. Hoe ernstig de aanwijzingen moeten zijn, is een zaak voor de rechtspraak. De aangifte bij toepassing van deze regel moet gebeuren bij de Procureur des Konings, niet bij de politie. Het moet gaan over al gepleegde feiten, en over een blijvend gevaar. het recht tot aangifte van het misdrijf bestaat slechts indien noch de hulp van de geheimhouder noch de hulp van derden voldoende zijn om de integriteit van het mogelijke slachtoffer te beschermen.

De tekst van artikel 458bis SW luidt thans als volgt: “Eenieder, die uit hoofde van zijn staat of beroep houder is van geheimen en hierdoor kennis heeft van een misdrijf zoals omschreven in de artikelen 372 tot 377, 392 tot 394, 396 tot 405ter, 409, 423, 425 en 426, gepleegd op een minderjarige of op een

persoon die kwetsbaar is ten gevolge van zijn leeftijd, zwangerschap, partnergeweld, een ziekte dan wel een lichamelijk of geestelijk gebrek of onvolwaardigheid kan, onverminderd de verplichtingen hem opgelegd door artikel 422bis, het misdrijf ter kennis brengen van de procureur des Konings, hetzij wanneer er een ernstig en dreigend gevaar bestaat voor de fysieke of psychische integriteit van de minderjarige of de bedoelde kwetsbare persoon en hij deze integriteit niet zelf of met hulp van anderen kan beschermen, hetzij wanneer er aanwijzingen zijn van een gewichtig en reëel gevaar dat andere minderjarigen of bedoelde kwetsbare personen het slachtoffer worden van de in voormelde artikelen bedoelde misdrijven en hij deze integriteit niet zelf of met hulp van anderen kan beschermen”.

4.2.4 Verdediging in rechte

De rechtspraak aanvaardt dat een geheimhouder zijn beroepsgeheim mag schenden wanneer dat nodig is voor zijn eigen verdediging tegen een beschuldiging, bvb zelfverdediging tegen een lichamelijke aanval door een patiënt. Dit mag altijd, ook al schaadt hij hierbij het belang van de cliënt. Enkel informatie die noodzakelijk is voor zijn verdediging mag gegeven worden. Het is niet de bedoeling om de hulpvrager zwart te maken of heel de problematiek openbaar te maken.

4.2.5 Toestemming cliënt

De hulpvrager wordt soms ook ‘de meester van het geheim’ genoemd. De vertrouwelijke gegevens gaan over hem, en hij kan beslissen met wie hij ze deelt. Nochtans kan de hulpvrager niet zomaar eisen dat de professioneel bepaalde informatie doorgeeft. De informatie die een geheimhouder heeft, zal immers vaak een meer ‘objectieve’ waarde hebben, net door de aard van de vertrouwensrelatie binnen dewelke ze is doorgegeven. De geheimhouder moet oog hebben voor zowel het belang van de cliënt als voor het belang van de maatschappelijk gezien vertrouwelijke functie. Afhankelijk van de situatie zal soms het maatschappelijke en soms het individueel belang de doorslag geven. Bij een vraag tot het afleveren van attesten in het kader van levensverzekeringen, echtscheidingsprocedures, ontwikkelingsstesten, ... moet de geheimhouder dus zelf een beslissing nemen of hij daarop ingaat of niet.

Alleszins moet de cliënt vooraf en uitdrukkelijk zijn akkoord geven – of zelf de vraag stellen. Hij moet specifiek geïnformeerd zijn over welke informatie juist wordt doorgegeven. Bij voorkeur gebeurt informatiedoorstroom in aanwezigheid van de cliënt.

Bovendien zal de geheimhouder moeten beoordelen of de informatiedoorstroom in het belang van de cliënt is.

De informatie die wordt doorgegeven mag ook geen vals beeld scheppen, geen halve waarheden bevatten. Dan zwijgt de geheimhouder beter helemaal.

De cliënt mag zich ook verzetten tegen het doorgeven van bepaalde informatie. In zo’n situatie zal de geheimhouder enkel bij de wettelijk toegelaten uitzonderingen toch informatie mogen doorgeven.

4.2.6 Huiszoeking en inbeslagname

Het beroepsgeheim strekt zich uit tot het dossier van de geheimhouder. Gegevens die binnen zo’n vertrouwensrelatie zijn bekomen, zijn niet zomaar ter beschikking, zelfs niet van de rechter (zie het ander deel over getuigenis in rechte). Het dossier van de geheimhouder mag dus ook niet zomaar in beslag genomen worden. Er is een bevel tot beslag nodig van een onderzoeksrechter, en de geheimhouder kan zich uitdrukkelijk verzetten tegen dit beslag. Voor advocaten en geneesheren zal iemand van hun Orde aanwezig zijn bij de inbeslagname, om toe te zien dat niet meer (gegevens uit) dossiers in beslag worden genomen dan nodig voor het gerechtelijk onderzoek. Voor andere beroepsgroepen die hun zwijgrecht kunnen inroepen, zal door de geheimhouder zelf duidelijk moeten aangegeven worden welke gegevens uit het dossier niet mogen gebruikt worden omdat zij gedekt zijn

door beroepsgeheim. Zo zal een CLB-medewerker of priester de verzegeling van de in beslag genomen dossiers mogen eisen, enkel te openen door de rechter zelf, en in het PV van inbeslagname laten noteren dat hij zich beroept op zijn zwijgplicht – of voor bepaalde gegevens afziet van zijn zwijgrecht en hierover een beperkte verklaring wil afleggen bij de onderzoeksrechter. De rechter zal ook moeten verantwoorden waarom hij meent dat bepaalde stukken uit dergelijke dossiers toch mogen gebruikt worden als bewijs (en dus niet beschermd zijn door zwijgplicht noch zwijgrecht).

Wanneer niet de cliënt, maar de hulp- of dienstverlener zelf wordt verdacht van een misdrijf, kan het beroepsgeheim geen excuus vormen. Dossiers waarin het bewijs aanwezig is van misdrijven begaan door de geheimhouder zelf, kunnen in gerechtelijke procedures worden gebruikt. Het beroepsgeheim mag niet gebruikt worden om zich te verschuilen voor de eigen fouten.

4.2.7 Hulpverleningsplicht / schuldig verzuim

Het misdrijf van schuldig verzuim is terug te vinden in artikel 422 bis van het strafwetboek. Wie geen hulp biedt aan een medeburger die in groot gevaar is, kan in bepaalde omstandigheden daarvoor zelf worden gestraft.

Voor bepaalde professionele hulpverleners is er nog een zwaardere bestraffing vastgelegd in art 422ter van het strafwetboek.

Zo bestaat er een plicht om te helpen bij bijvoorbeeld een verkeersongeval: van omstaanders maar ook van de betrokkenen zelf wordt verwacht dat zij de hulpdiensten contacteren, mogelijke slachtoffers beschutting bieden, ... Ook bij (seksuele) misdrijven tegen kinderen die je zelf vaststelt of waarbij je hulp wordt ingeroepen, mag een persoon niet de andere kant opkijken. In zulke situatie is iedereen, ook de professioneel met zwijgplicht, verplicht om de meest gepaste hulp aan te bieden. Dit houdt niet noodzakelijk in dat er aangifte van een misdrijf moet gebeuren, maar als dat het enige middel is om het gevaar te doen stoppen, mag je de politie bellen. Toch is dit niet altijd zo. Iets verzwijgen ten opzichte van een overheid wil daarom niet zeggen dat de hulpverlener niets doet aan de situatie: hij kan de voorkeur geven aan het informeren van ouders, andere hulpverleners, een partner... en een hulptraject opstarten zonder een aangifte van misdrijf, omdat dat net de hulpverlening zou verhinderen of de situatie laten escaleren.

5 Gedeeld en gezamenlijk beroepsgeheim

Het oude artikel 458 SW is als een individuele zwijgplicht geformuleerd. Sinds de 19^e eeuw is de hulp- en dienstverlening echter geëvolueerd naar veel meer samenwerken, zowel binnen een organisatie, als met professionelen uit andere organisaties. De rechtsleer ontwikkelde een kader om hiermee om te gaan. Zo is er overeenstemming dat binnen eenzelfde team, tussen collega's die samen een dienst verlenen aan dezelfde cliënt, een **gezamenlijk beroepsgeheim** geldt: de hulpvrager weet dat zijn situatie door meerdere personen binnen een team wordt aangepakt, die allen in een gelijkaardige vertrouwensrelatie staan ten opzichte van hem. De cliënt moet op de hoogte zijn van de werkwijze binnen de dienst en het team en is in de mate van het mogelijke betrokken bij de uitwisseling van informatie.

Voor het delen van vertrouwelijke informatie buiten dezelfde dienst, is er de voorwaarde uit de Wet bescherming persoonsgegevens: om persoonsgegevens door te geven, is er een voorafgaandelijke en specifieke toestemming nodig van de persoon over wie het gaat. De deontologische kaders van de meeste beroepsgroepen stellen voorop dat dit enkel kan wanneer de ontvanger ook gebonden is door een (strafrechtelijk gesanctioneerde) zwijgplicht met een gelijkaardige finaliteit in het belang van de betrokken hulpvrager. Wanneer op 'externe' hulp een beroep wordt gedaan, spreekt men van een **gedeeld beroepsgeheim**. Enkel de informatie die noodzakelijk en relevant is voor de externe om zijn werk te kunnen doen, wordt doorgegeven. Wie de informatie doorgeeft en op welke manier, is grondig overwogen.

Het decreet Integrale jeugdhulp verwettelijkte deze rechtsfiguren. Artikel 72 DIJH en het uitvoeringsbesluit bepalen de wijze van uitwisseling van gegevens tussen de jeugdhulpactoren. Artikel 74 DIJH gaat over gedeeld beroepsgeheim tussen de jeugdhulpactoren, art 73 over het gezamenlijk beroepsgeheim binnen bepaalde teams.

In de begrippenlijst bij de [deontologische code voor de CLB – medewerkers](#) wordt het **gedeeld beroepsgeheim** als volgt gedefinieerd: "Het meedelen van gegevens door iemand die gebonden is door het beroepsgeheim, aan iemand anders die zelf ook gebonden is door het beroepsgeheim. Het beperkt zich tot het meedelen van relevante informatie aan relevante personen met impliciete of expliciete toestemming van de cliënt."

Gedeeld beroepsgeheim is geen 'recht' van de professioneel die om informatie verzoekt, noch is het een plicht voor de professioneel met zwijgplicht die de informatie kreeg van de gedeelde cliënt. Het is een mogelijkheid om informatie rechtstreeks tussen geheimhouders uit te wisselen. Het kan een bijkomende dienst zijn voor de hulpvrager, die daardoor zijn verhaal niet telkens opnieuw moet doen.

Het decreet Integrale Jeugdhulp stelt de toestemming van de cliënt voorop, maar bevat een uitzondering. Als de cliënt niet kan bereikt worden of er zijn gegronde redenen om toch informatie door te geven aan een van de opgesomde professionelen binnen de jeugdhulp, dan kan de toestemmingsvoorwaarde terzijde geschoven worden en toch informatie doorgaan. Zodra een verontrustende situatie moet worden onderzocht, kan een geheimhouder zonder toestemming van de cliënt informatie doorgeven aan de gemandateerde voorziening. (art 76 DIJH)

Ook art 10 van het decreet AWW bevat een soortgelijke bepaling, met verwijzing naar overmacht of dringende noodzaak.

Worden uitzonderlijk toch gegevens uitgewisseld zonder instemming van de cliënt, dan wordt de cliënt zo snel mogelijk ingelicht. Er wordt helder uitgelegd waarom zonder instemming informatie werd uitgewisseld, wat de dringende noodzaak was.

Familie, leerkrachten, vrienden, ... zijn niet gebonden door een strafrechtelijke zwijgplicht. Informatie die aan hen wordt doorgegeven zal niet in het kader van een gedeeld beroepsgeheim kunnen verantwoord worden. De toestemming van de cliënt en de afweging van zijn belang zal des te zorgvuldiger moeten gebeuren bij het informeren van niet-zwijgplichtigen. Weigert de cliënt, dan kan geen informatie doorgegeven worden, tenzij daar andere redenen voor zijn (zie noodtoestand, schuldig verzuim, getuigenis in rechte, ...).

Wanneer een jeugdhulpverlener informatie wil doorgeven aan een professioneel met beroepsgeheim maar buiten de integrale jeugdhulp (bijvoorbeeld artsen of advocaten) dan kan dit enkel met toestemming van de persoon (alle personen) over wie de informatie wordt gevraagd.

6 Schending beroepsgeheim

Het schenden van het beroepsgeheim is een misdrijf. Dit misdrijf bestaat uit drie bestanddelen.

Ten eerste moet er sprake zijn van bekendmaking van vertrouwelijke informatie aan derden. De manier waarop dat gebeurt doet er niet toe. Ten tweede gebeurt de bekendmaking opzettelijk en bewust. Een dossier ergens vergeten wordt niet automatisch beschouwd als het opzettelijk meedelen van vertrouwelijke informatie, al wordt er een zekere zorgvuldigheid verwacht in het beveiligen van dossiers. Het geheim moet bewust worden vrij gegeven, het hoeft niet met de bedoeling zijn om iemand anders te schaden. Tenslotte moet het effectief gaan om iemand die tot geheimhouding verplicht is, uit hoofde van zijn staat of beroep, om iemand met een noodzakelijke vertrouwensfunctie.

Als de geheimhouder zijn zwijgplicht heeft geschonden, kan hij door een strafrechtbank veroordeeld worden tot een gevangenisstraf gaande van acht dagen tot zes maanden en tot een geldboete van honderd tot vijfhonderd euro, vermenigvuldigd met de opdecimen. Dit vormt de maatschappelijke reactie, los van individuele schade of bezwaren.

Voor ambtenaren, advocaten en medici kunnen tuchtrechtelijke sancties genomen worden als deze vastgelegd werden in hun statuut of beroepscode. Het kan gaan om een boete, een schorsing of een ontslag of beroepsverbod. Ook gewone werknemers kunnen een arbeidsrechtelijke sanctie krijgen van hun werkgever als zij hun beroepsgeheim met voeten treden, gaande van een boete tot ontslag.

Als het doorgeven van de informatie aantoonbare schade heeft berokkend, kan het slachtoffer een vordering tot schadevergoeding instellen. De geheimhouder (en/of zijn werkgever) is dus ook burgerrechtelijk aansprakelijk als het slachtoffer kan bewijzen dat de geheimhouder in de fout ging door de informatie door te geven.

Schending van het beroepsgeheim kan ook gevolgen hebben in een strafonderzoek dat steunt op informatie of bewijsmateriaal dat verkregen is via een zwijgplichtige. Als er geen wettelijke redenen waren om die informatie te geven, of de voorwaarden zijn niet nageleefd, mag het niet als bewijs gebruikt worden. Het is dan op onrechtmatige wijze verkregen.

Wie onterecht informatie doorgeeft, zal tenslotte ook geconfronteerd worden met een beschadigde vertrouwensrelatie tot onwerkbaar verhouding met zijn cliënt. Mogelijk kan na het doorbreken van de zwijgplicht niet meer verder gewerkt worden in het belang van de cliënt. Dit raakt de essentie van de beroepsuitoefening, en zal daarom een bijzondere motivatie vragen waarom deze inbreuk wordt gepleegd op de werkrelatie met de hulpvrager.

7 Beroepsgeheim en de nieuwe media

Gebruik van sociale netwerksites (facebook / twitter / netlog / MSN / ...) is ingeburgerd in onze samenleving. Het is niet evident om deze te gebruiken met respect voor de regels in verband met beroepsgeheim. Ook informatie die de geheimhouder krijgt via sociale netwerksites kan tot zijn vertrouwensrelatie behoren. Zelfs als een hulpvrager bepaalde informatie zelf publiek maakt, is het niet aan de hulpverlener om dat verder te verspreiden.

Facebookgebruikers die een vriendschapsverzoek zenden aan de professionele account van de geheimhouder, geven mogelijk een deel van hun vertrouwelijke relaties bloot. De geheimhouder zal moeten inschatten of hij hierop ingaat, en op welke wijze hij zijn hoedanigheid evt afschermt. Publiek advies geven is uit den boze. De professioneel zal ook volgens de eigen deontologische regels afweten of een privé-vriendschap met de hulpvrager al dan niet kan.

Een zwijgplichtige kan zijn dienstverlening wel bekend maken op een website, maar kan hier geen herkenbare cliënten op tonen. Geanonimiseerde voorbeelden kunnen wel. Deze informatie moet voor iedereen onherkenbaar zijn.

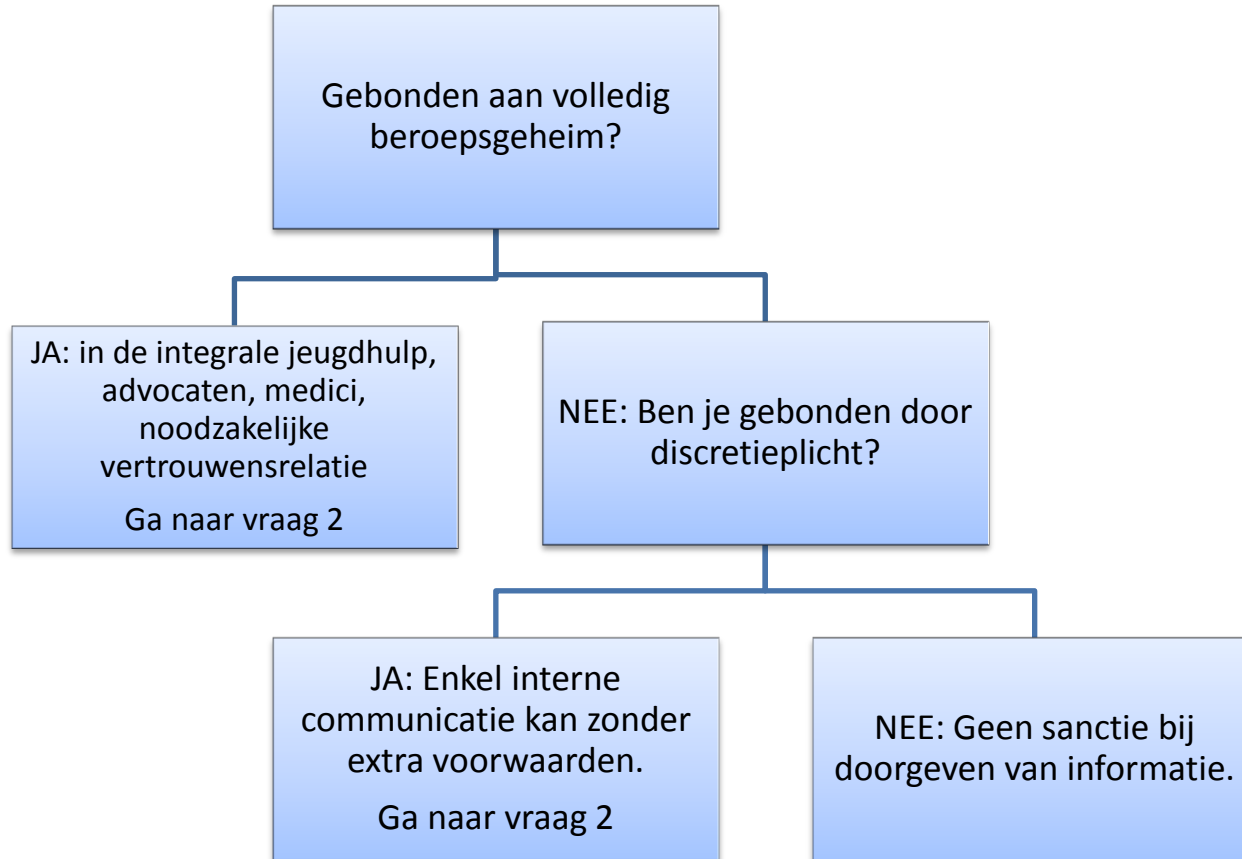
Hulpverlening via chat kan slechts als de webomgeving voldoende beveiligd is zodat geen derden kunnen meekijken.

Bij communicatie via e-mail is het aan te raden om geen persoonlijke gegevens in het onderwerp of in de mail zelf te zetten en de bijlagen te beveiligen met een toegangscode.

Het beroepsgeheim geldt ook voor deze nieuwe communicatiekanalen.

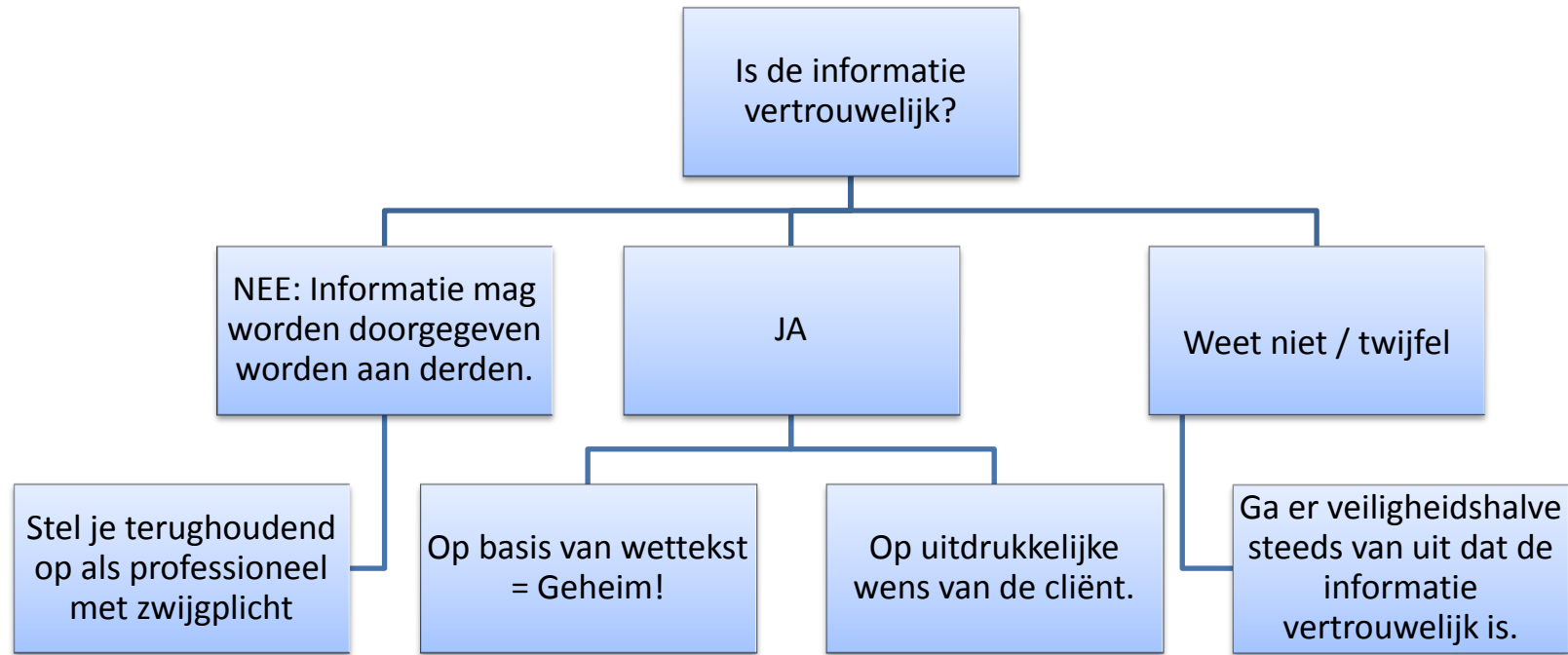
8 Beslissingsdiagram

VRAAG 1:

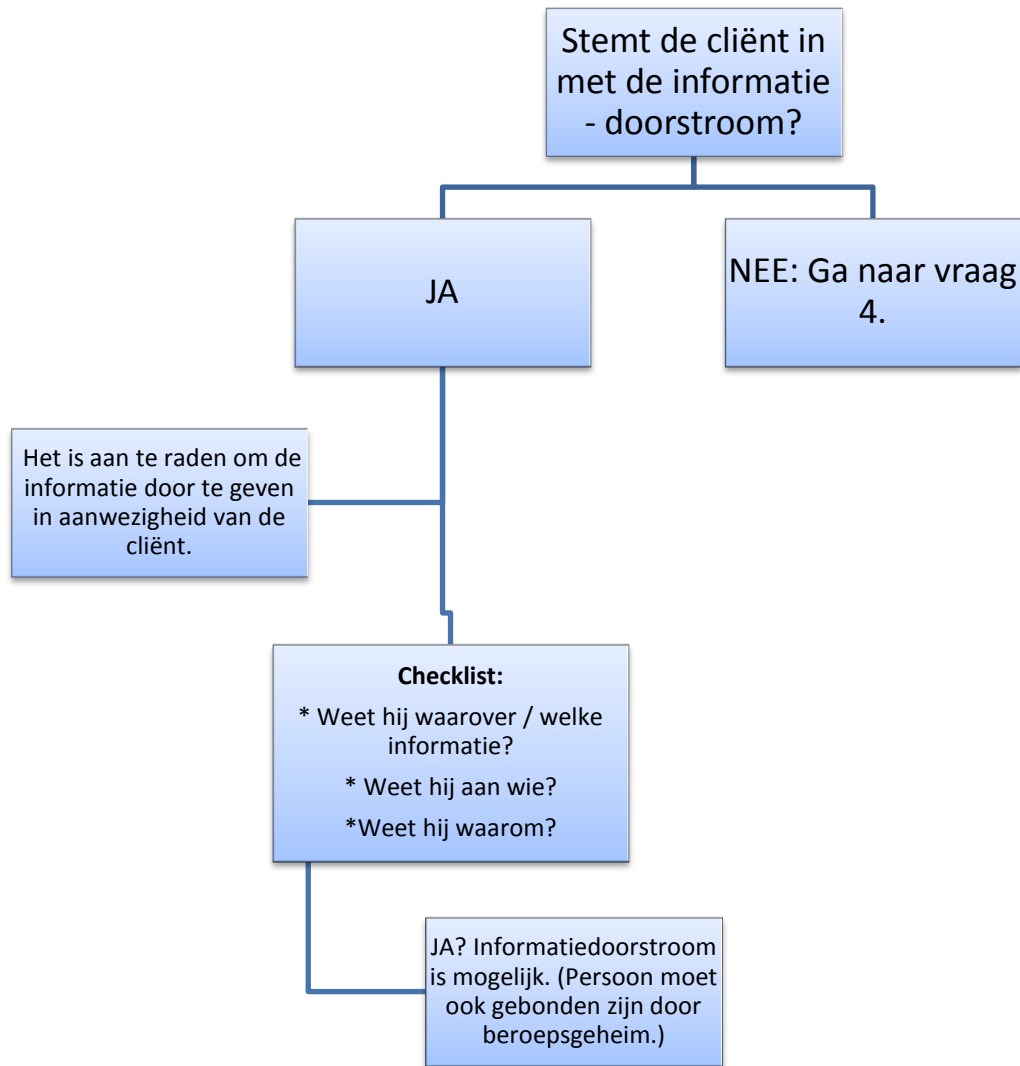

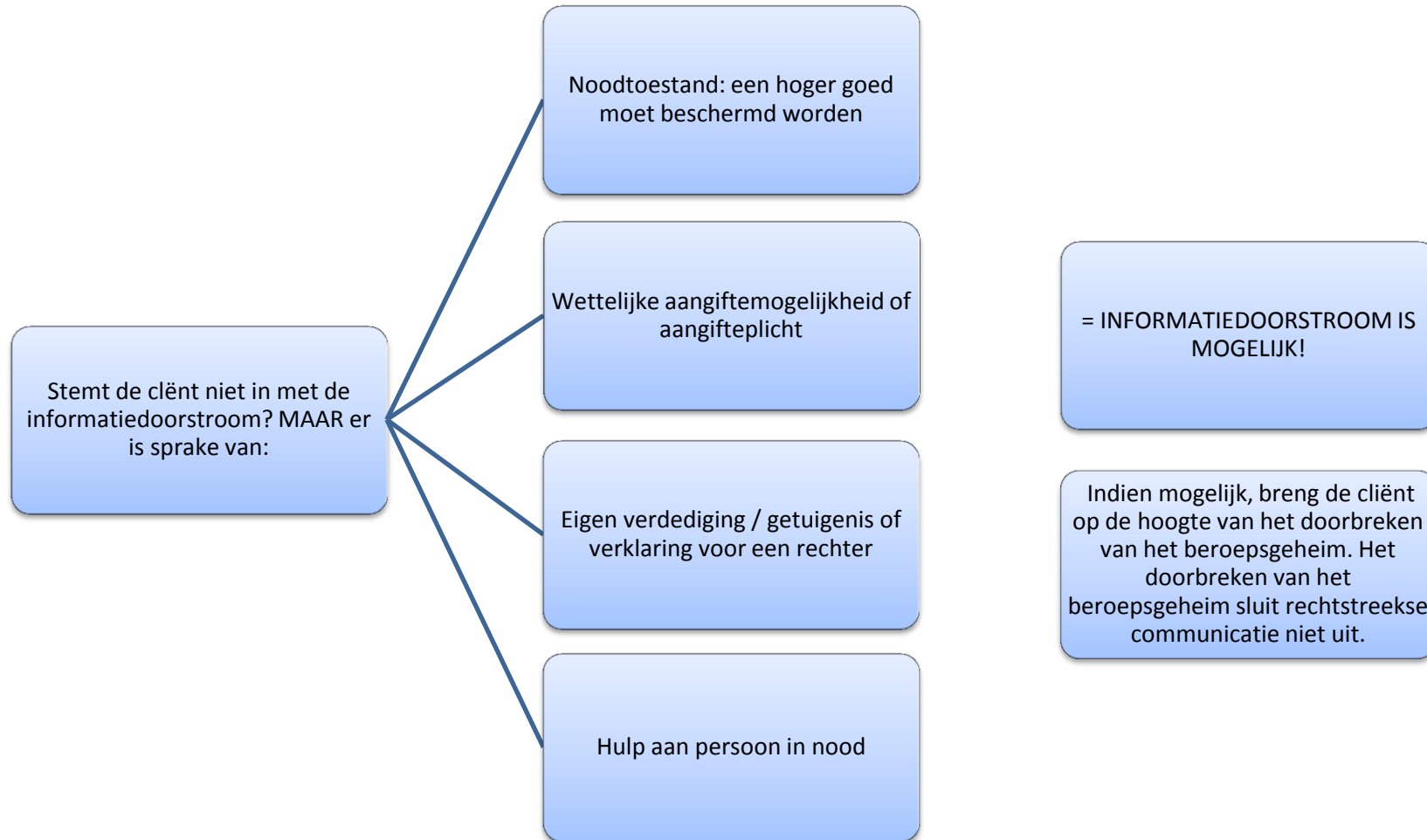
VRAAG 2:

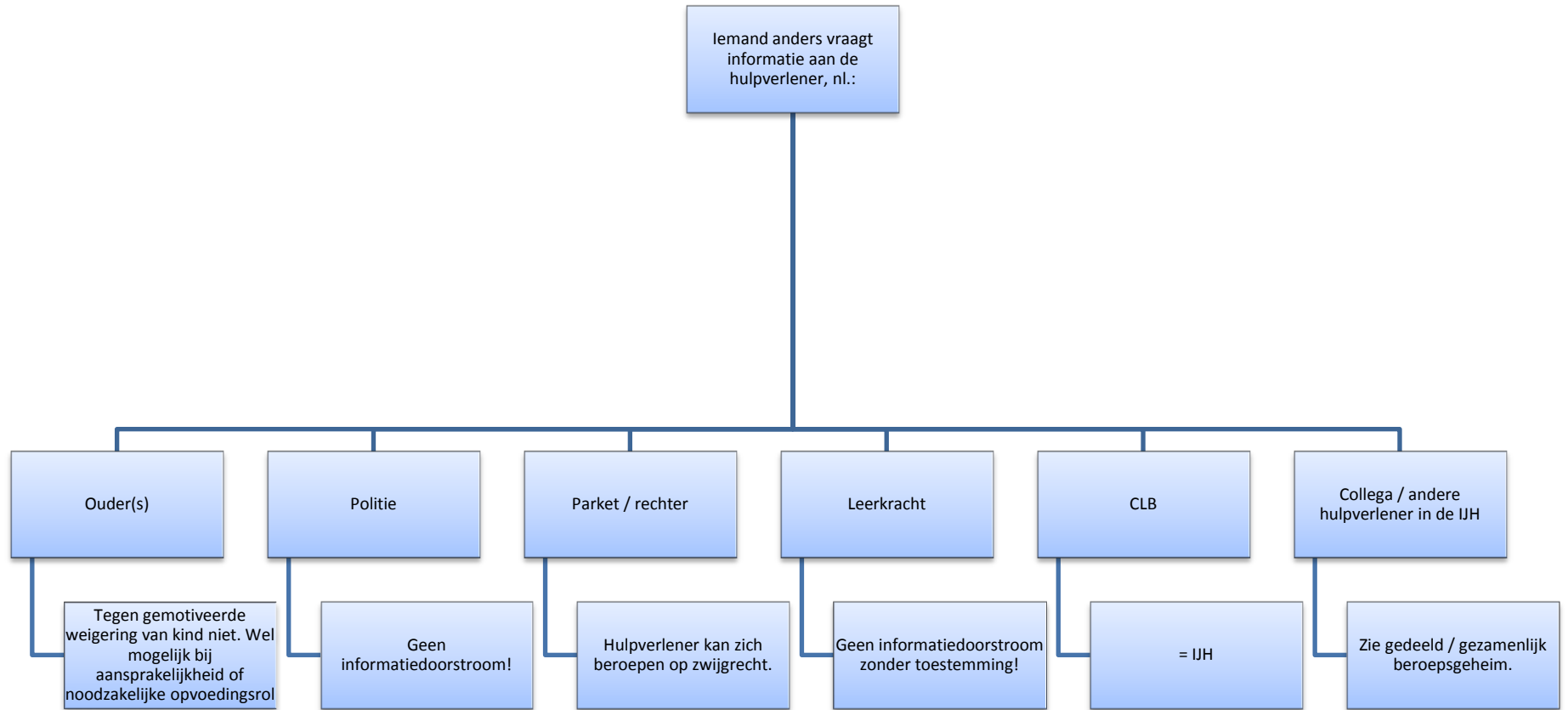
VRAAG 3:

VRAAG 4:

VRAAG 5:

Opmerkingen bij beslissingsdiagram 5:⁷

Informatie doorgeven aan de ouder(s)

Algemeen kan gesteld worden dat het beroepsgeheim ook ten aanzien van de ouder(s) geldt. In het kader van het ouderlijk gezag en de ouderlijke aansprakelijkheid hebben ouders wel recht op informatie die ze nodig hebben voor de opvoeding van de jongere. Het ouderlijk gezag heeft een uitdunnend karakter, is evolutief. Naarmate het kind ouder is, zal het dus meer alleen kunnen beslissen en blijft ook het beroepsgeheim gelden. Wanneer een kind geacht wordt beslissingen zelf te kunnen nemen, behoren deze beslissingen niet meer tot het ouderlijk gezag. Het beroepsgeheim kan enkel doorbroken worden bij onbekwame jongeren en in kader van noodzakelijke beslissingen in het kader van de opvoeding. Bij belangenconflict tussen de ouders en het kind primeert het belang van het kind en het beroepsgeheim.

Informatie doorgeven aan politie

Wanneer het gaat om een onrustwekkende verdwijning kan je beperkte gegevens doorgeven aan de politie. De hulpverlener bespreekt vooraf met de jongere welke informatie de politie bij een verdwijning krijgt. Enkel wanneer er een acuut, reëel gevaar is, kan er sprake zijn van noodtoestand. Wanneer de jongere slachtoffer is van een misdrijf kan je aangifte doen bij de politie. De hulpverlener moet eerst proberen om de jongere zelf in een veilige situatie te brengen. Wanneer de jongere zelf verdacht wordt van een misdrijf, mag de hulpverlener geen informatie geven als het om reeds gepleegde feiten gaat. Hulpverlening is een andere finaliteit dan orde handhaven en misdrijven opsporen...

Informatie doorgeven aan het parket

Zie art 458bis SW. "Eenieder, die uit hoofde van zijn staat of beroep houder is van geheimen en hierdoor kennis heeft van een misdrijf zoals omschreven in de artikelen 372 tot 377, 392 tot 394, 396 tot 405ter, 409, 423, 425 en 426, gepleegd op een minderjarige of op een persoon die kwetsbaar is ten gevolge van zijn leeftijd, zwangerschap, partnergeweld, een ziekte dan wel een lichamelijk of geestelijk gebrek of onvolwaardigheid kan, onverminderd de verplichtingen hem opgelegd door artikel 422bis, het misdrijf ter kennis brengen van de procureur des Konings, hetzij wanneer er een ernstig en dreigend gevaar bestaat voor de fysieke of psychische integriteit van de minderjarige of de bedoelde kwetsbare persoon en hij deze integriteit niet zelf of met hulp van anderen kan beschermen, hetzij wanneer er aanwijzingen zijn van een gewichtig en reëel gevaar dat andere minderjarigen of bedoelde kwetsbare personen het slachtoffer worden van de in voormelde artikelen bedoelde misdrijven en hij deze integriteit niet zelf of met hulp van anderen kan beschermen."

Informatie doorgeven aan de rechter

Zie getuigenis in rechte (link naar dat stuk in de tekst)

---

⁷ BERGHMANS, M., "Beslissingsboom beroepsgeheim en informatiedoorstroom", Vzw OSBJ, september 2008.

9 Conclusie

Ook wie verplicht is om zich aan een strikte zwijgplicht te houden, zal af en toe de afweging moeten maken of hij vertrouwelijke informatie moet of mag doorgeven aan derden.

Slechts zelden zal er een verplichting zijn tot informatiedoorstroom: dit moet expliciet in een wet zijn opgenomen. Vaker is er sprake van een mogelijkheid of toegelaten informatieuitwisseling. In deze situaties zal de geheimhouder zelf moeten afwegen of hij spreekt of zwijgt. Hierbij is een morele afweging nodig. Lees daarover meer in het hoofdstuk 'morele dilemma's'.

10 Bibliografie

Wetgeving

- Art. 29 Sv.
- Art. 30 Sv.
- Art. 422 bis Sw.
- Art. 458 Sw.
- Art. 458 bis Sw.
- Art. 1382 BW
- Art. 929 Ger. W.
- Art. 56, Code van geneeskundige plichtenleer.
- Art. 57, Code van geneeskundige plichtenleer.
- Art. 17, 3°, a), wet 3 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten, *BS 24 april 2010*.
- Decreet 7 mei 2004 betreffende de integrale jeugdhulp, *BS 11 oktober 2004*.

Literatuur

- ANKAERT, E. en PUT, J., "Advies: Beroepsgeheim en ambtsgeheim in het onderwijs", Instituut voor Sociaal Recht K.U. Leuven, 2007, 22 p.
- PEETERS, A., "Hoe geheim is beroepsgeheim op sociale netwerksites?", 2011 www.jeugdrecht.be.
- PUT, J. en VAN DER STRAETE, I., "Beroepsgeheim en hulpverlening", Brugge, Die Keure, 2005, p. 112.
- SCHELLAERT, S., "Wat ervan te zeggen: informatie en beroepsgeheim binnen het ortho – en sociaalagogisch werkveld", Antwerpen, Intersentia, 2010, 374 p.
- STEUNPUNT JEUGDHULP, "Beroepsgeheim in de Bijzondere Jeugdzorg", Brussel 15 oktober 2010.
- WOUTERS, W., HERBOTS, K., EN PUT, J., "Omgaan met vertrouwelijke informatie", KHK, 2009, 24 p.